

Ἐπίκαιρα θέματα

Σκέψεις γιὰ τὰ ἐκπαιδευτικὰ νομοσχέδια

Τοῦ Ν. ΣΩΤΗΡΑΚΗ
ἐκπαιδευτικοῦ

Ὁ ἐκπαιδευτικὸς κ. Ν. Σωτηράκης, ὑπέβαλε στὸ Ὑπουργεῖο Παιδείας ὑπόμνημα σχετικὸ μὲ τὸ ἐκπαιδευτικὸ νομοσχέδιο. Δίνουμε παρακάτω τὰ κυριώτερα σημεῖα του.

Τὸ Γυμνάσιο

1. Τὸ πρόβλημα τοῦ κατώτερου κύκλου Μέσης Ἐκπαιδεύσεως (Μ.Ε.) εἶναι στὴν οὐσία τοῦ πρόβλημα σχολικοῦ καὶ ἐπαγγελματικοῦ προσανατολισμοῦ: σχολικοῦ γιὰ τὰ παιδιά τῆς δεύτερης σχολικῆς ἡλικίας (13, 14 καὶ 15 ἐτῶν) ποὺ προσφέρονται γιὰ μακρόχρονες σπουδές (γράμματα, ἐπιστῆμες, τεχνική), ἐπαγγελματικοῦ γιὰ τὰ παιδιά ποὺ μὲ τὴν ἐξοδὸ τους ἀπὸ τὸ τρίχρονο Γυμνάσιο πρόκειται νὰ ἀπορροφηθοῦν ἀπὸ τὸ ἐργατικὸ δυναμικὸ τῆς χώρας, εἴτε ἀμέσως ὡς μαθητευόμενοι ἐργατοτεχνίτες, εἴτε ὡς σπουδαστὲς μέσων τεχνικῶν καὶ ἐπαγγελματικῶν σχολείων.

Ἡ παράταση τῆς ὑποχρεωτικῆς σχολικῆς ἡλικίας ὡς τὰ 15 χρόνια ἐπιβάλλει τὴν κατάργηση τῶν κατώτερων τεχνικῶν καὶ ἐπαγγελματικῶν σχολείων, ὅπου παιδιὰ 12, 13 καὶ 14 ἐτῶν, σὲ βραδινές ὥρες, κατάκοπα ὕστερα ἀπὸ ὀκτάωρη ἐξαντλητικὴ ἀπασχόληση σὲ ἐργοστάσια, ὑποβάλλονται στὸν καταναγκασμὸ μιᾶς ἐπαγγελματικῆς ἐκπαιδεύσεως ποὺ τοὺς ἐπιβάλλεται πρὶν ἀκόμη ἐκδηλωθεῖ φυσιολογικὰ καὶ ὠριμάσει ἄνετα ὁ σχολικὸς ἢ ἐπαγγελματικὸς προσανατολισμὸς τους μέσα σὲ ἓνα κατάλληλα ὁργανωμένο σχολεῖο γενικῆς ἐκπαιδεύσεως, ὅπως φιλοδο-

ξεῖ νὰ εἶναι τὸ προβλεπόμενον ἀπὸ τὸ νέο νομοσχέδιο Γυμνάσιο.

Φέρνω γιὰ παράδειγμα τὶς πρόσφατες μεταρρυθμίσεις στὴ Γαλλία, ὅπου μετὰ ἀπὸ τὸ πεντάχρονο σχολεῖο τῆς στοιχειώδους ἐκπαιδεύσεως, ἀκολουθεῖ γιὰ παιδιά 11, 12, 13 καὶ 14 ἐτῶν μιὰ Μέση Ἐκπαίδευση (ENSEIGNEMENT MOTEN) σὲ δυὸ διετεῖς κύκλους: τὸν πρῶτο ὀνομαζόμενο «Κύκλο Παρατηρήσεως» (CERCLE D' OBSERVATION), τὸ δεύτερο «Κύκλο Προσανατολισμοῦ» (CERCHE D' ORIENTATION). Ἀνάλογη εἶναι καὶ ἡ ἀντίστοιχη πρόσφατη ὁργάνωση τῆς Ἰταλίας (SCUOLA MEDIA STATALE) γιὰ παιδιά ἀπὸ 11 ἕως 14 ἐτῶν.

Οἱ λόγοι ποὺ ἐπιβάλλουν τὶς παραπάνω ὁργανωτικὲς μορφές στὸν κατώτερο κύκλο Μ.Ε. εἶναι κατὰ πρῶτον λόγοι παιδευτικοὶ καὶ κατὰ δεύτερον λόγοι οἰκονομικῆς ἀναπτύξεως.

Λόγοι παιδευτικοὶ

2. Ἡ ψυχολογία μᾶς διδάσκει ὅτι τὸ παιδί, πρὶν συμπληρώσει τὸ 14ο μὲ 15ο χρόνο τῆς ἡλικίας του εἶναι ἀνώριμο νὰ νοιώσει τὸν κοινωνικὸ χαρακτήρα τῆς παραγωγικῆς ἐργασίας. Τὸ κάθε τι ποὺ τὸ ἐνδιαφέρει καὶ τὸ ἀπασχολεῖ στὴν ἡλικία τῶν 12, 13 καὶ 14 ἐτῶν ἔχει χαρακτήρα

«παιγνιδιού», αποτελεί προσπάθεια προς συνειδητοποίηση των ικανοτήτων του και προσαρμογή του στον ζωντανό και αδιάκοπα μεταβαλλόμενο γύρω του κόσμο.

Κάθε λοιπόν τεχνική απασχόληση του παιδιού στην ηλικία αυτή δεν επιτρέπεται να είναι απασχόληση καθορισμένη επαγγελματικής μαθητείας. Είναι και επιβάλλεται να είναι παιδευτική.

Λόγοι οικονομικής ανάπτυξεως

3. Σε μια αναπτυσσόμενη χώρα και μάλιστα με επιταχυνόμενους ρυθμούς, όπως σήμερα επιβάλλει στη χώρα μας η προοδευτική ένσωμάτωσή της στην Ευρωπαϊκή Κοινή Αγορά, είναι ανάγκη επείγουσα να αναπτυχθεί και να αξιοποιηθεί στο μεγαλύτερο δυνατό βαθμό και στο συντομώτερο δυνατό χρονικό διάστημα το έμφυχο παραγωγικό δυναμικό, ο ζωντανός φορέας της Έπιστήμης, της Τεχνικής και της παραγωγικής εργασίας. Αυτό μπορεί να γίνει μόνο με την παιδεία. Μια παιδεία που θα είναι ικανή να ανιχνεύσει μέσα στο απλαστο νεφέλωμα της ψυχής του κάθε παιδιού της πρώτης εφηβικής ηλικίας, δηλαδή του κάθε μαθητή του τρίχρονου Γυμνασίου, κάθε ενδιάθετη καταβολή, να της δώσει με την κατάλληλη γενική και ειδική παιδεία σάρκα, μορφή και προσανατολισμό, ώστε να κάμει το κάθε παιδί ικανό να πραγματοποιήσει στον κατοπινό ανώτερο κύκλο Μ.Ε. (έπιστημονικό, τεχνικό ή επαγγελματικό) τον καλύτερο δυνατό έαυτό του.

Η διάταξη λοιπόν του άρθρου 4 του νομοσχεδίου που προβλέπει για την υποχρεωτική εκπαίδευση «την φοίτησιν εις τὸ Δημοτικὸν σχολεῖον καὶ ἐν συνεχείᾳ εἴτε εἰς τὸ Γυμνάσιον, εἴτε εἰς τριετὲς ἐπαγγελματικὸν σχολεῖον», επιβάλλεται να καταργηθεί ως προς τὸ τριετὲς ἐπαγγελματικὸν σχολεῖον σὰν ἀναχρονιστικὸ, ἀπάνθρωπο καὶ ἐθνικῶς ἐπιζήμιον ἀπὸ ἄποψη παιδευτικὴ καὶ ἐθνικῆς οἰκονομίας.

Συζητούμε σήμερα και αντιμετωπίζουμε με αγωνία τὰ προβλήματα οἰκονομικῆς καὶ πολιτιστικῆς ἀναπτύξεως τῆς χώρας καὶ στοὺς τρεῖς βασικοὺς παραγωγικοὺς τομεῖς: πρωτογενῆ (γεωργία), δευτερογενῆ (βιομηχανία) καὶ τριτογενῆ (κοινωνικὲς ὑπηρεσίες) καί, ὅπως εἶναι φυσικόν, δὲν ἀπαξιούμε νὰ δανεισθοῦμε καὶ νὰ χρησιμοποιήσουμε τὴν πείρα καὶ τὶς μεθόδους τῶν ἀναπτυγμένων χωρῶν. Γιατί λοιπὸν προκειμένου νὰ ἐκσυγχρονίσουμε τὴν παιδεία μας, ἀπαραίτητη προϋπόθεση γιὰ τὴν οἰκονομικὴ καὶ πολιτιστικὴ ἀνάπτυξη τῆς χώρας —γιατί νὰ ἀγνοοῦμε ἢ νὰ παραγνωρίζουμε τὴν πείρα καὶ τὶς μεθόδους τῶν ἀναπτυγμένων χωρῶν; Ἡ μήπως στὸν τομέα τῆς ἀναπτύξεως τῆς παιδείας

σίσθανάμαστε αὐτάρκεια καὶ αὐτοδυναμία;

Ἄς μοῦ ἐπιτραπεί νὰ ἐπικαλεσθῶ ἐδῶ μερικὰ καθοριστικὰ γιὰ τὸ πρόβλημα ποὺ συζητοῦμε κείμενα.

Ὁ Γάλλος JEAN CAPELLE, γενικὸς διευθυντῆς τῆς Ὀργανώσεως καὶ τῶν σχολικῶν Προγραμμάτων τοῦ γαλλικοῦ ὑπουργείου Ἐθνικῆς Παιδείας, γράφει σὲ βαρυσήμαντη μελέτη του στὴν «Εὐρωπαϊκὴ Ἐπιθεώρηση γιὰ τὴ διάδοση τῶν ἐκπαιδευτικῶν καὶ κοινωνικῶν ἐρευνῶν «REPERES» (τεύχος 1, 1964):

«Υπογραμμίσαμε πόσο εἶναι χρήσιμον ἔχι μονάχα γιὰ ν' ἀφήσουμε στὰ παιδιὰ τὸν καιρὸ νὰ διαπλασθοῦν καὶ νὰ ὀριμάσουν, ἀλλὰ ἐπίσης γιὰ νὰ ικανοποιήσουμε τὶς κοινωνικὲς καὶ τὶς τεχνικὲς ἀνάγκες τῆς νέας κοινωνίας, νὰ ἀναβάλουμε στὸ τέλος τῆς μέσης ἐκπαιδεύσεως (δηλ. στὴν ηλικία τῶν 14—15 ἐτῶν), τὴν ἐπαγγελματικὴν εἰδίκευση ἢ τὴν ἐπιλογή μιᾶς προτιμήσεως (OPTION) γενικῆς ἐκπαιδεύσεως. Ἡ τέτοια χρονικὴ ἐξοικονόμηση εἶναι πολὺτιμη γιὰ τὴν ἐνημέρωση τῶν οἰκογενειῶν καὶ τὸν προσανατολισμὸ τῶν μαθητῶν...» (σ. 21).

Δυστυχῶς, στὸ νομοσχέδιο ποὺ δημοσιεύθηκε, ὁ ἐπαγγελματικὸς προσανατολισμὸς δὲν καθορίζεται ἀπὸ τὶς ἐνδιάθετες ικανότητες τοῦ κάθε παιδιού, ἀλλὰ προκαθορίζεται «ἀναλόγως τῶν ἐπιχωριαζόντων εἰς ἐκάστην περιοχὴν ἐπαγγελμάτων καὶ τῶν ἀναγκῶν τῆς Ἐθνικῆς Οἰκονομίας». Ὁ ἐπαγγελματικὸς δηλαδή προσανατολισμὸς δὲν προβλέπεται νὰ ὀριμάσει γιὰ τὸ κάθε παιδί σ' ἓνα κατάλληλα ὀργανωμένο σχολεῖο, ἀλλὰ προκαθορίζεται καὶ επιβάλλεται πρὶν ἐκδηλωθεῖ φυσιολογικά.

Ἡ Ἰταλικὴ μεταρρύθμιση

4. Στὸ τεύχος 2 τῆς ἐπιθεωρήσεως «REPERES» δημοσιεύεται ἓνα πολὺ ἐνδιαφέρον ἄρθρο τῆς MONIQUE SCHLOSSBERG, τ. ντοκουμανταλίστας (DOCUMENTALISTE) τοῦ Ο.Η.Ε. γιὰ τὴν ἰταλικὴν SCUOLA MEDIA STATALE ποὺ ἀντιστοιχεῖ στὸ δικό μας πρῶτο κύκλο Μ.Ε. (Γυμνάσιο τοῦ νομοσχεδίου) καὶ χαρακτηρίζεται σὰν «μοναδικὸς τύπος σχολείου γιὰ ὅλους».

Ἀπὸ 1ης Ὀκτωβρίου 1963 ὅλα τὰ παλαιὰ σχολεῖα, ὅλα τὰ ἐπαγγελματικὰ καὶ κάθε ἄλλου εἴδους σχολεῖα τοῦ κατώτερου κύκλου Μ. Ε. ἔγιναν σύμφωνα με τὸ νέο νόμο, «Μέσα Κρατικὰ Σχολεῖα» ἐνιαίου τύπου γενικῆς ἐκπαιδεύσεως καίτω ἀπὸ τὸν τίτλο SCUOLA MEDIA STATALE (= Μέσο Κρατικὸ Σχολεῖο). Στὸ ἄρθρο αὐτὸ διαβάζουμε ἀνάμεσα σὲ ἄλλα:

«...Ἡ σχολικὴ αὐτὴ περίοδος συμπίπτει ψυχολογικὰ καὶ φυσιολογικὰ μετὰ τὴ μεταβατικὴ περίοδο ἀπὸ τὴν παιδικὴν στὴν

έφηβική ηλικία· γι' αυτό ή εκπαίδευση κατά τὰ τρία αὐτὰ ἔτη τῆς πρώτης βαθμίδας Μ.Ε. ὀφείλει νὰ ἀντιστοιχεῖ στήν ψυχολογική αὐτή φάση. Ὀφείλει, μὲ ἄλλα λόγια, στὶς μεθόδους τῆς καὶ κυρίως στὴ διδακτική τῆς νὰ παρουσιάζει μιὰ ἀρκετὰ ἐλαστική μορφή γιὰ νὰ ἐπιτρέπει σὲ ὅλα τὰ παιδιά νὰ μποῦν προοδευτικὰ στὸ πνεῦμα μιᾶς αὐστηρᾶ δευτεροβάθμιας παιδείας. Ἐξ ἄλλου, γιὰ νὰ μείνει στὶς οὐσιαστικές λειτουργίες που καλεῖται νὰ ἐκπληρώσει καὶ ποὺ εἶναι, σύμφωνα μὲ τὸ ἴδιο τὸ κείμενο τοῦ νόμου, «νὰ προσφέρει τὴ συμβολή τῆς στήν προαγωγή τῆς διαπλάσεως τοῦ ἀνθρώπου καὶ τοῦ πολιτη» καὶ νὰ «εὐνοήσῃ τὸν προσανατολισμὸ τῶν νέων μὲ σκοπὸ τὴν ἐκλογὴ τῆς μελλοντικῆς δραστηριότητάς τους», ἡ καινούργια Μέση Κρατική Σχολή, δὲν θὰ βγεῖ ἀπὸ τὰ πλαίσια μιᾶς γενικῆς παιδείας προορισμένης, πρῶτα ἀπ' ὅλα νὰ δώσει μιὰ βασικὴ μορφή καὶ παράλληλα νὰ χρησιμοποιήσει κάθε μέσο γιὰ νὰ ἐξασφαλίσει ἓνα προσανατολισμὸ τῶν νέων, ὅσο γίνεται εὐρύτερο».

Γιὰ τὴ θεμελιώδη σημασία τοῦ σχολικοῦ καὶ ἐπαγγελματικοῦ προσανατολισμοῦ θὰ μπορούσαμε νὰ ἐπικαλεσθούμε τὶς μεταρρυθμίσεις ποὺ ἔγιναν καὶ σὲ ἄλλες εὐρωπαϊκὲς χώρες, προπάντων δὲ τὰ ἀγγλικά «Συγκεντρωτικὰ Σχολεῖα» (COMPREHENSIVE SCHOOLS) ὅπου ὁ σχολικὸς καὶ ἐπαγγελματικὸς προσανατολισμὸς ἔχουν πάρει τὴν ἀρτιώτερη καὶ πληρέστερη μορφή. Τὰ σχολεῖα αὐτὰ συγκεντρώνουν στὸ ἴδιο οἰκοδομικὸ συγκρότημα, κάτω ἀπὸ ἐνιαίαν διεύθυνση, ἓνα μεγάλο ἀριθμὸ παιδιῶν (1500-2000) ἀπὸ 11 ἕως 18 ἐτῶν, στὰ ὁποῖα παρέχουν μιὰ διαφοροποιημένη σὲ τέτοιο βαθμὸ παιδεία, ὥστε ἀπὸ τὸ ἴδιο σχολεῖο νὰ ἐξασφαλίζεται κάθε εἶδος ἐπιστημονικὸς, τεχνικὸς καὶ ἐπαγγελματικὸς προορισμός: ἀπὸ τὸν μελλοντικὸ ἐπιστημονικὸ ἐρευνητή, ὡς τὸν πιὸ εἰδικευμένο ἐργατοτεχνίτη κί' ἀκόμη ὡς τὸν δεξιότηχνη βιολογίστα.

Οἱ νεώτερες ὀργανωτικὲς τάσεις

5. Ἐδῶ ταιριάζει νὰ παρεμβάλουμε μερικές παρατηρήσεις σχετικὰ μὲ τὶς νεώτερες διαρθρωτικὲς καὶ ὀργανωτικὲς τάσεις στὴ σύγχρονη Μ.Ε..

Ἡ ἐπιτυχία τῶν Συγκεντρωτικῶν Σχολείων τῆς Ἀγγλίας εἶχε σὰν ἄμεση συνέπεια τὴν ἔνωση πολλῶν GRAMMAR SCHOOLS (ἀντίστοιχων μὲ τὰ δικά μας κλασικὰ Γυμνάσια) μὲ SECONDARY MODERN SCHOOLS (ἀντίστοιχα μὲ τὰ δικά μας οἰκονομικὰ Γυμνάσια) καὶ SECONDARY TECHNICAL'S SCHOOLS (ἀντίστοιχα μὲ τὶς δικές μας μέσες Τεχνικὲς Σχολές), σὲ ἐνιαίαν «Πολύπλευρα Σχολεῖα» (MULTILATERAL SCHOOLS). Ἡ

ἔνωση αὐτὴ διευκολύνει τὴν ἐκκόλαψη καὶ τὴν ὠρίμανση τοῦ σχολικοῦ καὶ ἐπαγγελματικοῦ προσανατολισμοῦ καὶ ἐπιτρέπει ἔγκαιρες ἀναθεωρήσεις καὶ ἀναπροσαρμογὲς στὸν προσανατολισμὸ. Τὰ συγκεντρωτικὰ καὶ τὰ πολύπλευρα αὐτὰ ἀγγλικά σχολεῖα μὲ τὸν πολυἀριθμὸ μαθητικὸ πληθυσμὸ τους ἐξασφαλίζουν γιὰ τὸ κάθε παιδί τὶς εὐνοϊκώτερες συνθήκες ἐκδηλώσεως ἀναπτύξεως καὶ πραγματώσεως κάθε ἐνδιάθετης φυσικῆς καταβολῆς, μέσα σ' ἓνα ἰδανικὸ σὲ πλοῦτο καὶ ποικιλία περιβάλλον σχολικῶν ἐγκαταστάσεων.

Πρὸς τὴν κατεύθυνση αὐτὴ τῶν πολύπλευρων σχολείων συντείνει καὶ ἡ σύγχρονη ἀνάπτυξη καὶ καθολικὴ χρῆση τῶν συγκοινωνιῶν ποὺ ἐπιτρέπει ἄμεση καὶ γρήγορη μεταφορὰ τῶν μαθητῶν στὸ σχολεῖο μέσα σὲ κατοικημένη περιοχή μεγάλων ἐκτάσεων, σὲ ἀκτῖνα 10 ἕως 20 χιλιομέτρων. Ἀναφέραμε γιὰ παράδειγμα ἓνα ἐξαιρετικὸ στὸ εἶδος τοῦ πολύπλευρο σχολεῖο τῆς BERGSTASSE τῆς Ἑσσης (Δ. Γερμανία) ποὺ ἀποτελεῖ ὁλόκληρη παιδούπολη μέσα σὲ μιὰ ὄνειρῶδη ὄρεινὴ περιοχή πλαισιωμένη ἀπὸ δάση. Τὸ σχολεῖο αὐτό, μοναδικὸ στὴ Γερμανία, ἐξυπηρετεῖ πολλὰ ἀγροτικὲς κοινότητες καὶ ἰδρύθηκε ἀπὸ τὴ σοσιαλιστικὴ κυβέρνησις τῆς Ἑσσης μὲ ἀμερικανικὴ βοήθεια, κατὰ τὴν περίοδο τῆς κατοχῆς.

Στὰ παιδευτικὰ πλεονεκτήματα τῶν πολύπλευρων σχολείων μὲ τοὺς μεγάλους μαθητικὸς πληθυσμοὺς πρέπει νὰ προσθέσουμε καὶ τὰ οἰκονομικὰ πλεονεκτήματα: πλήρης ἀπασχόληση ἐξειδικευμένου κατὰ κλάδους διδακτικοῦ προσωπικοῦ καὶ πλήρης ἀπασχόληση αἰθουσῶν διδασκαλίας καὶ ἐργαστηρίων, ὅλημερίς· οἱ ἴδιες ἐργαστηριακὲς καὶ τεχνικὲς ἐγκαταστάσεις ποὺ θὰ ἐξυπηρετοῦσαν μόλις 300 ὡς 500 παιδιά σ' ἓνα συνηθισμένο Λύκειο συστεγασμένο μ' ἓνα Γυμνάσιο (κατὰ τὸ νομοσχέδιο) θὰ μποροῦν νὰ ἐξυπηρετοῦν ἄνετα τριπλάσιο καὶ τετραπλάσιο ἀριθμὸ μαθητῶν ἐνὸς πολύπλευρου σχολεῖου.

Σ' ἓνα κόσμο, ὅπως ὁ σημερινός, διαρκῶς μεταβαλλόμενο μὲ ἐπαναστατικὸς ρυθμὸς, ἡ ἐκπαίδευση πρέπει νὰ βρίσκεται σὲ ἓνα ἀδιάκοπο «γίγνεσθαι» νὰ θέτει διαρκῶς σκοποὺς ἄμεσους κλιμακωμένους μέσα σὲ στόχους μακρόπνοης ἐξελίξεως, νὰ ξαγρυπνᾷ, νὰ ἐρευνᾷ καὶ νὰ πειραματίζεται συνεχῶς, νὰ ἔχει τέτοια δομὴ καὶ ὀργάνωση ποὺ νὰ ἀνανεώνεται αὐτόματα γιὰ νὰ ἀναίδιαρκῶς σύγχρονη. Αὐτὲς ἄλλωστε εἶναι καὶ οἱ προθέσεις καὶ οἱ προβληματισμοὶ τῆς συζητούμενης ἐκπαιδευτικῆς μεταρρυθμίσεώς μας.

Τὰ μαθήματα προτιμήσεως (ἐπιλογῆς)

6. Εἰς τὸ ἄρθρο 10 ἐδ. 5 προβλέπεται γιὰ τὰ Λύκεια διαφοροποίηση σπουδῶν πρὸς

δύο κατευθύνσεις: κατεύθυνση φιλολογικο-ιστορική και κατεύθυνση φυσικομαθηματική με «κατ' επιλογήν» υποχρεωτικά μαθήματα πλάι σε ένα κοινό κορμό μαθημάτων.

Γιατί όμως μόνο κατά τα δύο τελευταία χρόνια και όχι άμεσα από τον πρώτο χρόνο του τρίχρονου Λυκείου;

Εκείνο που έχει σημασία για τον κοινωνικό και οικονομικό προορισμό των Λυκείων είναι ότι δεν εξυπηρετούν με τους δύο αποκλειστικούς προσανατολισμούς (φιλολογικοιστορικό και φυσικομαθηματικό) τις ανάγκες ούτε της ανώτατης παιδείας ούτε της αναπτυσσόμενης εθνικής οικονομίας στους τρεις βασικούς τομείς της (πρωτογενή, δευτερογενή και τριτογενή).

Κατά τη γνώμη μας, είναι ανάγκη να προβλεφθούν δύο ακόμη κλάδοι επιλογής: ένας τεχνικός με περισσότερα φυσικομαθηματικά κατάλληλα προσανατολισμένα προς την τεχνική και με ειδικό ακαδημαϊκό απολυτήριο, το οποίο να ισχύει για τις ανώτατες τεχνικές σχολές των Πολυτεχνείων και ένας τεχνικο-οικονομικός με προσανατολισμό προς τις ανώτατες σχολές που εξυπηρετούν σε ανώτερα στελέχη τον τριτογενή τομέα οικονομικής ανάπτυξης. Τέτοιες σχολές είναι ή Ανωτάτη Εμπορική, ή Ανωτάτη Βιομηχανική και ή Πάντειος. Οι προβλεπόμενες από το νομοσχέδιο μέσες τεχνικές και επαγγελματικές σχολές προορισμό θα έχουν να εξασφαλίσουν σε μεσαία και κατώτερα τεχνικά και επαγγελματικά στελέχη, την παραγωγή και την ανάπτυξη στο δευτερογενή και τριτογενή τομέα. Θα πρέπει επίσης να προβλεφθεί για τους απόφοιτους των μέσων αυτών τεχνικών και επαγγελματικών σχολών που θα διακρίνονται στις σπουδές τους ένα άνοιγμα για παραπέρα ανώτερες σπουδές. Σε μια έκτυχρονη παιδεία δεν είναι νοητό να υπάρχουν σχολεία που να κατευθύνουν το σπουδαστή σε αδιέξοδο, στον «πάτο του τσουβαλιού» (κατά το γαλλικό CUL DE SAC).

Τα ακαδημαϊκά απολυτήρια

7. Ο θεσμός του ακαδημαϊκού απολυτηρίου αποτελεί άσφαλώς ένα αποφασιστικό βήμα προς την βελτίωση και των σπουδών και της επιλογής των υποψηφίων για τις πανεπιστημιακές σχολές. Όπως όμως έχει νοηθεί και τεθεί στο νομοσχέδιο δεν εξασφαλίζει, πλάι στα τυπικά και τα ουσιαστικά εκείνα προσόντα των ευρωπαϊκών αντίστοιχων τίτλων. Και να γιατί: Ένώ στην Ευρώπη η προπαρασκευή του υποψηφίου γίνεται μέσα στο ίδιο το σχολείο Μ.Ε. με εξειδικευμένες έντατικές σπουδές σε μια πρόσθετη τάξη (7ος χρόνος Μ. Ε.) (CLASSE TERMINALE), αντίθετα, σ' εμάς ή φροντίδα της

έντατικής προπαρασκευής αφήνεται στο μαθητή, δηλαδή στην ιδιωτική πρωτοβουλία — στα φροντιστήρια. Η διαφοροποίηση των σπουδών με τα μαθήματα επιλογής πλάι στον κοινό κορμό μαθημάτων που προβλέπει το νομοσχέδιο στις δυο ανώτερες τάξεις των Λυκείων, μπορεί να προπαρασκευάζει για δύο τίτλους σπουδών αντίστοιχους με τα σημερινά απολυτήρια των Γυμνασίων κλασικής και πρακτικής κατεύθυνσεως. Δεν μπορεί όμως ποτέ να καλλιεργήσει στο σπουδαστή τη συνείδηση του όριστικού επιστημονικού προορισμού του. Μόνο μια κατάλληλα οργανωμένη πρόσθετη τάξη θα μπορέσει να προπαρασκευάσει ουσιαστικά τους υποψηφίους του ειδικευμένου ακαδημαϊκού απολυτηρίου.

Για να φανεί ή έκταση και το βάθος στη διαφοροποίηση σπουδών που πρέπει να προβλέπει ή προπαρασκευή ενός συγχρονισμένου BACCALAUREAT, αναφέρομε ένδεικτικά το διδακτικό χρόνο που αφιερώνεται για τα μαθηματικά στις διάφορες γαλλικές «CLASSES TERMINALES»:

Τάξη Φιλοσοφίας	1½ ώρες την έβδ.
Τάξη Μαθηματικών	9 » » »
Τάξη Πειραματικών Επιστημών	4 » » »
Τάξη Τεχνική και Μαθηματικών	9 » » »
Τάξη Τεχνικο-Οικονομική	4½ » » »

Όλα αυτά φαίνονται, ίσως, σαν απρόσιτες κορυφές μακρυνών βουνών. Και όμως, πρέπει τις κορυφές αυτές να τις βάλλουμε στόχο και να κινήσουμε άμεσα για να τις φθάσουμε. Διαφορετικά είμαστε καταδικασμένοι να μείνουμε καθυστερημένοι και υποανάπτυκτοι για πάντα.

Μια εκπαιδευτική νομοθεσία δεν αρκεί να αποβλέπει απλώς στην εξυπηρέτηση άμεσων αναγκών με μέτρα ανανεώσεως, αλλά και να προβλέπει τις μελλοντικές εξελίξεις να προετοιμάζει το έμψυχο έθνικό έδαφος με τις κατάλληλες δεξαμενές και τα άρδευτικά κανάλια που θα το διαποτίσουν με της παιδείας, της επιστήμης και της τεχνικής τα ζωογόνα ρεύματα και θα το γονιμοποιήσουν.

Τα διδακτικά βιβλία

8. Σε καμμιά χώρα του Όργανισμού Οικονομικής Συνεργασίας και Ανάπτυξεως δεν υπάρχει ο θεσμός του επισήμου «έγκριμένου» και μοναδικού διδακτικού βιβλίου γιατί, απλούστατα, ο νόμος όχι μόνο δεν έπαρκει για να εξασφαλίσει την ποιότητα του βιβλίου, αλλά και αποκλείει τη συγγραφική άμιλλα που ανεβάσει την ποιότητά του. Μόνο στην Ελλάδα και στο Λουξεμβούργο υπάρχει σήμερα ο θε-

σμός του επίσημου και μοναδικού διδακτικού βιβλίου.

Η υπερωριακή εργασία

9. Στο άρθρο 14 του νομοσχεδίου προβλέπεται η ανάληψη μέχρι και 12 ωρών υπερωριακής εργασίας για την κάλυψη του ωρολογίου προγράμματος στους κλάδους που παρουσιάζεται έλλειψη προσωπικού. Οί κλάδοι αυτοί δεν αναφέρονται συγκεκριμένα στο νομοσχέδιο, είναι όμως γνωστό ότι πρόκειται για τα μαθηματικά και τα φυσικά. "Ας δούμε το ζήτημα από κοντά. Ένας καθηγητής έχει σήμερα 24 έως 26 διδακτικές ώρες τη βδομάδα, δηλαδή 4 έως 5 ώρες την ημέρα σε τάξεις με 60 μαθητές κατά μέσο όρο. "Αν στην εξαντλητική αυτή εργασία, που προϋποθέτει ανάλογη προπαρασκευή για να έχει κάποια ποιοτική αποδοτικότητα, προσθέσουμε και τις 12 ώρες της υπερωριακής εργασίας, πρέπει να ομολογήσουμε ότι δε μπορεί να γίνεται σοβαρός λόγος για εκπαίδευση, αλλά απλώς, για απασχόληση των μαθητών σε ένα συμπληρωμένο — όπως — ωρολόγιο πρόγραμμα. "Αλλά δεν είναι μόνο αυτό. "Η γαλλική εκπαιδευτική μεταρρύθμιση νομοθετεί κανονικό αριθμό 25 μαθητών κατά τάξη. Το ίδιο και η ιταλική, με υπέρβαση μέχρι 30. "Ανάλογους αριθμούς συναντούμε και στις άλλες αναπτυγμένες χώρες. "Η δικιά μας ισχύουσα νομοθεσία προβλέπει τη διαίρεση μιάς τάξεως σε τμήματα, μόνο όταν ο αριθμός των μαθητών υπερβαίνει τους 60 και έφ' όσον υπάρχουν αρκετές αίθουσες. Στο νομοσχέδιο δεν βλέπουμε καμιά πρόβλεψη για τη μελλοντική διόρθωση του αλέθριου αυτού κακού, που κάμνει περιττή κάθε άλλη προσπάθεια βελτιώσεως της παιδείας μας. Καθηγητές με 26+12

= 38 ώρες διδασκαλίας τη βδομάδα σε τάξεις με 60 κατά μέσο όρο μαθητές δεν είναι δυνατό να αποδώσουν έστω και στοιχειώδες παιδευτικό έργο. Στην καλύτερη περίπτωση, οί πιο εύσυνεϊδητοι θα κάμνουν μιά από καθέδρας μονολογική διδασκαλία, παρακαλουθούμενοι απλώς από μερικούς μαθητές των πρώτων θρανίων. Σε καμιά περίπτωση δεν είναι δυνατό να αναπτυχθεί μιά έξατομικευμένη διδασκαλία με τη γέννηση ενός γονίμου διαλόγου καθηγητή - μαθητή.

"Αλλά στο άχαρο και εξαντλητικό αυτό έργο του καθηγητή έρχονται να δώσουν τη χαριστική βολή οί πρόσθετες έξωδιδακτικές υποχρεωτικές απασχολήσεις του.

"Ανάγκη Γραμματείας

10. "Ολες οί γραφειοκρατικές υπηρεσίες του Γυμνασίου εκτελούνται υποχρεωτικά από τους καθηγητές: τήρηση βιβλίων, έγγραφές, έκδοσις τίτλων, γράψιμο έλέγχων προόδου, καταχώρηση βαθμολογίας στα βιβλία, διεξαγωγή άλληλογραφίας κ.λ.λ., περνούν όλα από τα χέρια των καθηγητών που έτσι υποχρεώνονται, πλάϊ στο διδακτικό έργο τους (ή λέξη διδακτικό έχει χάσει τη σημασία της κάτω από τις καταθλιπτικές συνθήκες εργασίας) είναι υποχρεωμένοι να εκτελούν και καθήκοντα γραφείων για να μη μιλήσουμε για τα παιδονομικά τους καθήκοντα ως έφημερευόντων δύο και τρεις φορές τη βδομάδα.

Είναι λοιπόν ανάγκη να νομοθετηθεί για κάθε σχολείο Μέσης "Εκπαιδεύσεως μιά υπηρεσία «Γραμματείας» που θα αναλάβει τη διεξαγωγή όλης της γραφειοκρατικής υπηρεσίας για να μείνουν οί καθηγητές απερίσπαστοι στο βαρύν και καταθλιπτικό έργο τους.